

Magyar eredetű szavak a litván nyelvben

2. rész*

pallos *palōšius* 'kard; másfél méter hosszú, háromujjnyi széles hegyes végű kétélű kard markolattal' < lengyel *palasz* 'egyfajta kard; hóhér kardja' (< német *Pallasch* 'ua.' < magyar *pallos* 'széles kétélű kard, hóhér kardja' < oszmán-török *pala* 'ívelt keleti kard'. Számos európai nyelvben adatolt vándorszó, vö. ófehérorosz *палашиъ*, fehérorosz *nalášu*, óorosz *палашиъ*, bolgár *палеи*, német *Pallasch*, olasz *paloscio*, *paloscio*, angol *palache*, stb. (PŽ. 487; WOŁOSZ 1989: 288).

Feltételezhető, hogy az -s képzős alak a magyarban alakult ki (1575-től adatolt), esetleg a *bot*–*botos* típusú képzések mintájára (EWUng. 2: 1104).

pálca *palsiōtas*, *palsōtas* 'bot, pálca' < lengyel *palcat* 'korbács, bot, vessző'. A szó a lengyelbe kerülhetett közvetlenül a magyarból (a *pálca*, illetve inkább az acc. *pālcāt* alakból), vagy cseh közvetítéssel (cseh *palcāt* [a husziták a magyarokkal harcolva vehették át a fegyverként is használt eszköz nevét] < magyar *pálca*, *pālcāt*; WOŁOSZ 1989: 287; PŽ. 488). SMOCZYŃSKI a fehérorosz nyj. *наўам* átvételének tartja, magyar közvetítés nélkül (SEJLe. 1045). A magyar *pálca* szlavizmus; 'hajlékony bot, vessző' jelentésben 1452-től adatolt, 'hivatali jelkép, jogar' jelentésben 1585-től, 'botbüntetés, verés' jelentésben pedig 1683-tól (EWUng. 2: 1102). Az akkuzatívuszi alak elterjedése valószínűleg azzal magyarázható, hogy főként katonai vagy jogi kontextusokban, állandósult szókapcsolatokban jelent meg (vö. lengyel *harum palcat* 'egyfajta botbüntetés', WOŁOSZ 1989: 287; vagy a *pālcāt* tör kifejezésben, amely megtalálható például egy 17. század eleji huszár rendtartásban (BÁRDOSI 2015: 413).

A litvánban adatolt a SMOCZYŃSKI szerint a vizsgált főnév tövéből képzett *palsoti* 'verni', *išpalsoti* 'megverni, elverni' ige is (LKŽe.; SEJLe. 1045).

Rákos *rokošas* 'rendi gyűlés, a nemesség fegyveres felkelése a király ellen (16–18. sz.)' < lengyel *rokosz* (1537-től) 'ua.' (LKŽe.) < magyar *Rákos* 'Rákosmező'. A jelentés alapja, hogy a 13–16. században ezen a helyen tartották az országgyűléseket (HOLLÓS 1996: 54).

sátor *šātras*, *šātra*, *šētra* 1. 'kunyó, sátor'; 2. 'a halászcsonakokban a tűzhelyet a szélről védő sátorszerű alkalmatosság'. A szó egy sor szláv nyelvben ismert az 1. jelentésben, vö. fehérorosz *uamep*, *uampovsij*; lengyel *szater*, *szatra*, *szatr*, *szatro* (1582); óorosz *уамьрь* (12. sz.). A magyarban honfoglalás előtti jövevényszó valamely török nyelvből (vö. pl. ótörök *čatyr*). Mivel az óoroszban már igen korán megvolt, egyes kutatók szerint a szó a törökből közvetlenül került át a szlávba. A szláv nyelvek fonetikai fejlődése azonban nem ad magyarázatot a *č* > *š*, *y* > *ь* hangváltozásokra, emiatt MELICH JÁNOS és KNEZSA ISTVÁN magyar közvetítést feltételezett (EWUng. 2: 1310; HOLLÓS 1996: 69). A litvánban

* Az első részt l. MNy. 2019: 422–435.

az LKŽe. szerint a lengyel *szatra* átvétele, az ALEW. szerint lengyel vagy keleti szláv, SMOCZYŃSKI ófehérorosz eredetűnek tartja (ALEW. 1180; SEJLe. 1566). KREGŹDYS a lengyel szót a tatár *чада* 'tető, fedél' és *чатыр* 'sátor' szavakra, és végső soron a perzsa *chādar* 'sátor'-ra vezeti vissza, a magyarral tehát nem hozza összefüggésbe (PŽ. 158). Ugyanakkor nem ad magyarázatot a szó eleji affrikáta változására, ami a magyar közvetítés szempontjából, mint láttuk, döntő kérdés (PŽ. 160). Vagyis a lengyel esetében valószínűleg éppúgy indokolt a magyart figyelembe venni, mint az orosznál.

sereg Két litván szó, pontosabban két változat hozható összefüggésbe a magyar *sereg* szóval:

šerengà, šerénga, šērengà, šarangà, šarànga 1. 'egymás mellett felsorakozott emberek'; 2. 'vesszőfutas', vö. *varyti per šerengą* 'végighajt a soron, vesszőfutasra kényszerít'; 3. 'az a hely, ahol az embert ütik, ülep' (LKŽe.);

šēras 1. 'sor'; 2. 'gabonakereszt; boglya'; 3. 'földsáv'.

Az LKŽe. mindkét szót pontosabban nem meghatározott forrású szlavizmusként jelöli. KREGŹDYS szerint a *šēras* részlegesen átvett polonizmus (vö. lengyel *szereg* 'emberek, dolgok sora; csapat' < magyar *sereg* 'katonák csapata, hadsereg, tömeg' < ótörök *čärig* '[felsorakozott] hadsereg'). Szerinte a litvánban az *-eg*-elem kiesett – ennek okát azonban nem fejti ki. SMOCZYŃSKI is csupán annyit közöl, hogy a *šēras* egy korábbi litván *šēregas* < lengyel *szereg*-ből képzett változat. A hosszabb, *šerenga* alak (a *šaranga* alakról nem tesz említést) forrásának KREGŹDYS az orosz *уепѣнга*-t tartja a fonetikai, illetve nembeli egyezés miatt (hasznóléppen SMOCZYŃSKI), szemben a lengyel *szereg*, fehérorosz *шѣраг* alakokkal (PŽ. 611; SEJLe. 1559).

A magyar *sereg* a 16. századtól adatolt. Az ótörök *čärig* 'hadsereg' szóból származik. A lengyelbe Báthory idején került *szereg* alakban, amiből a 17. században alakult ki, főként litván területeken, a nazális *ę*-t tartalmazó forma, ez terjedt tovább az oroszba is (WOŁOSZ 1989: 306–307). A litvánnal érintkező fehéroroszban és ukránban egyaránt dokumentáltak a minden bizonnyal a lengyelből átvett, *-e-*, illetve *-en-* elemet tartalmazó alakok: fehérorosz *шѣрѣнѣ* (1599), *шѣпаг*; ukr. *шепег*, *шепаг*, *шепенга* (HOLLÓS 1996: 70).

A *šerenga* / *šaranga* a litván nyelvjárásokban elterjedt, frazeologizmusokban is bőségesen adatolt lexéma. A modern litván korpuszban csak a *šerenga* található meg, részben etnográfiai leírásokban (a), részben 'sor' jelentésben (b).

a) *Toks paprotys gyvavo ir Žekijoje (tik vaikinų eilė vietoj lietuvių vadintos „šerengos“, „šarangos“ ir pan. įvardijama „ulica“)*. 'Volt ilyen szokás [vesszőfutas mint beavatási próbatétel a legényeknek] Žekijában is (csak a legények sorát a litván „šerenga“, „šaranga“ és hasonló helyett „ulica“-nak nevezték)' (DLKT.); *Kai kur praktikuotas paprasčiausias jaunuolio mušimas. Drošnios kaime [...], kaip ir už nusikaltimų kariuomenėje neofitas turėjo pereiti „šerengą“ - diržais apsiginlavusių vaikinų eilę*. 'Egyes helyeken a legényeket egyszerűen elverték. Drošnia faluban, [...] ugyanúgy, mint a katonaságnál bűntetésből, az újoncnak át kellett mennie a „šerengą“-n: a borszijkakkal felfegyverezett legények során' (DLKT.).

b) *Vaikai „šerengom” ėjo limonado, ledų.* 'A gyerekek sorban mentek limonádéért, fagylaltért'; *Prie kareivinių matydavau - šerengos vaikiškų vežimų.* 'A laktanyák mellett mindig láttam: ott állnak egymás mellett (tkp. sorokban vagy egymás mellett) a babakocsik' (DLKT.).

sódar *šaldrà, šáldra* 1. 'komolytalan, szeleburdi ember', 2. 'csavargó, vándor', 3. 'pazarló, vagyonát tékozló ember'; *šaldras* 1. 'komolytalan, szeleburdi ember', 2. 'csavargó, vándor'; *šaldrōkas, -ė* 'komolytalan, szeleburdi ember'; *šaldravōtas, -a* 'komolytalan, szeleburdi'; *šaldravōti, -ōja, -ōjo* 1. 'könnyelműen, komolytalanul viselkedik', 2. 'pazarol, tékozol', 3. 'rohangál, rendetlenkedik, viháncol'.

KREGŽDYS szerint a litván szó forrása a lengyel *szoldra* (nyelvjárási *soldra*) 1. 'sonka, sovány szalonna'; 2. 'hátsó'; 3. 'gonosz, veszekedős ember'; 4. 'német'; 5. 'semmirekellő, csirkefogó'; ez a lengyel szó pedig a magyar *sódar* 'sonka' és a német *Schulter* 'váll' kontaminációja (PŽ. 159). A magyar *sódar* (1422) a középnémet *scholder* 'váll, lapocka; sonka' átvétele (EWUng. 2: 1341).

szablya *šōblė* 1. 'kard, szablya', 2. 'a lentilológép felső mozgatható része', 3. 'tilolóbárd'; *šobliā* 'kard, szablya'; *šōblis, šoblīs* 'kard, szablya'.

A litván szavak forrása a lengyel *szabla* 'egyélű görbe kard', ennek pedig KREGŽDYS és STACHOWSKI szerint a magyar *szablya* 'görbe kard' < kipszak *selebe* 'görbe kard'. A szó megtalálható a fehéroroszban is, *шабля* 'kard' alakban, így akár ez is lehet a litván szavak forrása (PŽ. 626; STACHOWSKI 2002: 50; SEJLe. 1613).

Az EWUng. szerint a magyar *szablya* a 14. sz. végétől / 15. századtól adatolt, régészeti leletek azonban arról tanúskodnak, hogy ezt a fegyvert már a honfoglaló magyarok is jól ismerték. Az elnevezés egy kelet-európai keletkezésű vándorszó, melynek etimonja ismeretlen, az azonban bizonyos, hogy a nyugat-európai nyelvekbe részben magyar közvetítéssel került (EWUng. 2: 1379).

tábor *tāboras* 1. 'katonai tábor', 2. 'nomád tábor', 3. 'cigánytábor'; *tāborius* 1. 'katonai tábor', 2. 'nomád tábor; < lengyel *tabor* (1424) < magyar *tábor* (1383) 'hadsereg, csapat', (1519) 'katonai alakulat ideiglenes szálláshelye.' Korai átvétel valamely török nyelvből, valószínűleg **tabur* alakban (EWUng. 2: 1468). A szó jelentése a 19. századi és 20. sz. elején keletkezett litván szótárakban 'katonai tábor', a későbbi forrásokban elsősorban 'cigánytábor, cigánycsapat', a modern litvánban 1. 'cigánytábor', 2. 'zajos sokadalom' (DLKT.). KREGŽDYS szerint a magyarból cseh közvetítéssel kerülhetett a lengyelbe (PŽ. 641). Ebben a gondolatmenetben az a feltételezés jelenik meg, amely szerint a szó a bibliai Tábor-hegy hatására elnevezett huszita Tábor nevének köznévvé válásával a csehből terjedt volna el. Ennek azonban ellentmondanak az igen korai magyar és lengyel adatok (HOLLÓS 1996: 58; STACHOWSKI 2002: 50).

2.3. A magyarok népnéve a litvánban. A magyarok népnéveként a litvánban a 17. század elejétől adatoltak a lengyel *Węgier* alakra visszavezethető terminusok: *veñgras, veñgris* (SD. 1620); *vengrūjis, vengrelis* 1. 'magyar ember', 2. 'gyógykovács', 3. 'vándorkereskedő' (LKŽe.). Hasonló szavak, illetve ezek a jelentések megtalálhatók a fehéroroszban (*вэнгрин, венгер*) és az oroszban (*венг[е]р, венгерца*) is (HOLLÓS 1996: 82). A 3. jelentéssel függhet össze a szó előfordulása litván frazeologizmusokban: *vengrais eiti* 'vándorkereskedéssel foglalkozni

(*eiti* 'menni, járni'); *vaikščioja po svetą kaip vengras* 'Járja a világot, mint egy magyar'; *nestygsta kaip vengras seredo(je)* 'nyughatatlan, mint a magyar szerdán' (VOSYLYTĖ 1985: 316).

A népnévből képzett további származékok: *veñgrinis/vengrinis* 'magyar, Magyarországról származó' (~ *vynas* 'magyar bor', ~ *slyva* vagy *vengrinės* 'magyar szilva'); *veñgriškas* 'ua.'; *vengerka* 1. 'magyar nő', 2. 'egyfajta tánc', 3. 'egyfajta női ruha', 4. 'egyfajta csizma, női csizma'; *vengrinukė* 'jó minőségű, szép kendő, rendszerint Magyarországról' (LKŽe.).

3. Összegzés. A litvánban adatolható magyar eredetű szavak meghatározó része a katonaság, ezen belül a fegyverzet, egyenruha fogalomkörébe tartozik. Kisebb, de szintén jellegzetes csoportot alkotnak a magyarországi termékek kereskedelmével összefüggő lexémák. Ami azt jelenti, hogy a feltárt kölcsönzések jól tükrözik a 15–18. századi litván–magyar kapcsolatok jellegét.

Megfigyelhető az is, hogy különösen a katonasághoz köthető kifejezések nagyobb részének a litvánban (illetve sok esetben már a közvetítő lengyelben) módosult a jelentése, méghozzá úgy, hogy elveszítette szűk terminológiai jelentését, és főként különböző, a hétköznapi viselethez tartozó ruhadarabot vagy használati eszközt jelöl (pl. *karvašas*: 'karvért' → 'mandzsetta', *katanka* 'katonai zubbony' → 'egyfajta kabát', *šoblė* 'szablya' → 'tilolóbárd'). Különösen a litván nyelvjárásokban elterjedt szavak esetében jellemző metaforikus jelentések kialakulása (*bardišius* 'alabárd' → 'magas ember', *kuntušas* 'kaftán, köpeny' → 'kócos haj, sörény'). A meghonosodásra utal a jelentés helyi viszonyokhoz történő igazítása is (*antalikas* 'boroshordó' → 'söröshordó').

A kölcsönzések nagyobb részét azok a lexémák alkotják, ahol lengyel közvetítést feltételezhetünk. A szavak kisebb része köthető kelet-poroszországi forrásokhoz, ahol a lengyel mellett a német hatásával kell számolnunk.

Tekintettel a litván területeken tartózkodó magyarok jelentős számára a vizsgált időszakban, nem zárható ki, hogy egyes szavaknál az átadó nyelv közvetlenül a magyar lehetett, vagy legalábbis a közvetlenül megtapasztalt magyar kiejtés befolyásolhatta a szó litván változatát (gondolok például a *bekešas* hangsúlyos első szótagjára), ez azonban nehezen igazolható, részben a litván nyelvű írott források kései (16. századi) megjelenése miatt, részben azért, mert a magyar eredetű szavak fonetikai adaptációja a szláv nyelvekben, illetve a litvánban sok esetben hasonló eredményt adhat. Így például a magyar labiális [p] hang [o] hanggal történő helyettesítése egyfelől magyarázható a labiális rövid *a* hiányával a litván hangkészletben, másfelől jellemző a közvetítő szláv nyelvekbe átvett magyar szavakra is (vö. *karvošius*).

Végül fontos rámutatni arra, hogy a tárgyalt magyar eredetű litván szavak, néhány kivételtől eltekintve (pl. *husaras*, *eidukas*, *taboras*) a modern litván irodalmi nyelvben alig vagy egyáltalán nem használatos lexémák, melyeket leginkább nyelvjárások adataiból vagy régies, történelmi terminusként ismerhetünk.

Kulcsszók: litván nyelv, nyelvi kapcsolatok, lexikai kölcsönzések, magyar eredetű jövevényszók, Litván Nagyfejedelemség.

Hivatkozott irodalom

- ALEW. = *Altltauisches etymologisches Wörterbuch* 1–3. Unter der Leitung von WOLFGANG HOCK und der Mitarbeit von ELVIRA-JULIA BUKEVIČIŪTĖ und CHRISTIANE SCHILLER, bearbeitet von RAINER FECHT, ANNA HELENE FEULNER, EUGEN HILL und DAGMAR S. WODTKO. Baar-Verlag, Hamburg, 2015.
- ANIKIN = АНИКИН, А. Е., *Русский этимологический словарь* 1–. Рукописные памятники Древней Руси, Москва, 2007–.
- BÁRDOSI VILMOS 2015. *Szólások, közmondások eredete. Frazeológiai etimológiai szótár.* Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- BÁTI BERKÓ ISTVÁN 1918. *A magyar huszárság története.* Liptsey Kálmán Könyvkiadó-hivatala, Budapest.
- BES. = BAŃKOWSKI, ANDRZEJ, *Etymologiczny słownik języka polskiego* 1–2. PWN, Warszawa, 2000.
- BEZZENBERGER, ADALBERT 1877. *Beiträge zur Geschichte der litauischen Sprache auf Grund litauischer Texte des XVI. und des XVII. Jahrhunderts.* Robert Peppmüller, Göttingen.
- BOJTÁR ENDRE 2015. Hogyan lesz valakiből ruhadarab és domb? In: BOJTÁR ENDRE, *Útvesztők, útjelzők: Írások a közép- és kelet-európai kultúrák köréből.* Kalligram, Budapest. 173–189.
- BRÜCKNER, ALEKSANDER 1927. *Słownik etymologiczny języka polskiego.* Krakowska Spółka Wydawnicza, Kraków.
- BRZEŹŃSKI, SZYMON 2014. *Tanulmányok a 16.–17. századi lengyel–erdélyi–magyar kapcsolattörténetből.* ELTE BTK Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszéke – Transylvania Emlékeiért Tudományos Egyesület, Budapest.
- BULYKA 1980 = БУЛЫКА, А. С., *Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV–XVIII стст.* Навука і тэхніка, Мінск.
- CELUNOVA 1997–1998 = ЦЕЛУНОВА, Е. А. Культурная і языковая сітуацыя Вялікаго княства Літоўскаго. *Annali dell'Istituto universitario Orientale di Napoli, Slavistica* 5: 33–109.
- ČEPIENĖ, NIJOLĖ 2006. *Lietuvių kalbos germanizmai ir jų fonetinės ypatybės.* Lietuvių kalbos institutas, Vilnius.
- DLKT. = *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas.* <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/>
- ĖSBM. = *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы* 1–. Ред. МАРТЫНОВ, В. В. – ЦЫХУН, Г. А.. Навука і тэхніка, Мінск, 1978–.
- ESUM. = *Етимологічний словник української мови* 1–. Ред. МЕЛЬНИЧУК, О. С. et al. Наукова думка, Київ, 1982–.
- FRAENKEL, ERNST 1955–1962. *Litauisches etymologisches Wörterbuch* 1–2. Carl Winter, Heidelberg.
- GERSTNER KÁROLY 2014a. A magyar szókészlet eredetéről – újra magyarul: Készülőben az Új magyar etimológiai szótár. *Nyelvtudományi Közlemények* 110: 191–204.
- GERSTNER KÁROLY 2014b. Az új magyar etimológiai szótár munkálatairól. *Magyar Tudomány* 175: 1029–1037.
- GIRDENIS 1978 = ГИРДЯНИС, А. 1978. Влияние твердых и мягких согласных на развитие вокализма в балтийских диалектах (Пример параллельной эволюции фонологических систем). In: *Этнолингвистические балто-славянские контакты в настоящем и прошлом.* Наука, Москва. 75–77.

- GIRDENIS 2014 = ГИРДЕНИС, АЛЯКСАС 2014. *Теоретические основы литовской фонологии*. Перевод со второго литовского издания А. Girdenis. *Teoriniai lietuvių fonologijos pagrindai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003 Перевод. с литовского Н. А. АЛЕКСЕЕВОЙ и Н. М. ЗАЙКИ, отв. ред. А. В. АНДРОНОВ. Eugrimas, Вильнюс.⁹
- GOLTZ, REINHARD Hrsg. 2005. *Preussisches Wörterbuch. Deutsche Mundarten Ost- und Westpreussens* 1. Akademie der Wissenschaften und der Literatur – Wachholz Verlag, Mainz, 2005.
- HOLLÓS ATTILA 1996. *Az orosz szókincs magyar elemei*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 206. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- HOLLÓS, ATTILA 1998. Венгерские элементы литовского словаря. In: LACZHÁZI ARANKA – SZMOLINKA ESZTER – ZOLTÁN ANDRÁS szerk., *A Litván Nagyfejedelemség és a mai Közép- és Kelet-Európa nyelvei: Analógiák és folytonosság. Az 1998. május 25–26-i konferencia anyaga*. ELTE, Budapest. 35.
- HSBM. = *Гістарычны слоўнік беларускай мовы* 1–37. Ред. ЖУРАЎСКИ, А. І. Навука і тэхніка, Мінск, 1982–2017.
- K. = *Deutsch-litauisches Wörterbuch von Friedrich Kurschat* 1–2. Buchdruckerei Des Waisenhauses, Halle, 1870–1874.
- KARDELIS, VYTAUTAS 2003. *Rytų aukštaičių šnektų slavizmų fonologijos bruožai*. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius.
- KISS LAJOS 1960. Bekecs. *Magyar Nyelvőr* 84: 477–479.
- KLEMENSIEWICZ, ZENON 1974. *Historia języka polskiego*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- KOCSIS MIHÁLY 2018. A szláv nazálisok és a *huszár*. *Magyar Nyelv* 114: 68–77. <https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2018.1.77>
- KREGŽDYS, ROLANDAS 2016. *Lietuvių kalbos polonizmų žodyno specifikacija. Charakteristika słownika polonizmów w języku litewskim*. *Studia Etymologica Baltica* 1. Lietuvių kalbos institutas, Vilnius.
- KREGŽDYS, ROLANDAS 2018. Onyms and appellatives of onomastic origin of the *Dictionary of Polish loanwords in Lithuanian*. In: BIJAK, URSZULA – GÓRNY, HALSZKA – MAGDA-CZEKAJ, MALGORZATA red., *Onomastyka — Neohumanistyka — Nauki społeczne*. Polska Akademia Nauk Instytut Języka Polskiego, Kraków. 271–285.
- LACZHÁZI, ARANKA 2003. Венгерские элементы в лексике литовского языка. In: ABO- NYI RÉKA – JANURIK SZABOLCS – ZOLTÁN ANDRÁS szerk., *Miscellanea Corviniana. Köszöntőkönyv Hollós Attila 70. születésnapjára*. ELTE BTK Keleti Szláv és Balti Filológiai Tanszéke, Budapest. 236–243. <http://szlavintezet.elte.hu/publications/szerk.shtml>
- LACZHÁZI ARANKA 2009. Magyarok a Litván Nagyfejedelemségben a Jagellók és Báthory István korában. *Kisebbségkutatás* 18: 756–759.
- ŁATYSZONEK, OLEG – BELI, ALESZ 2006. Magyar–fehérorosz kapcsolatok a középkorban és az újkor kezdetén. *Annus Albaruthenicus* 7: 77–91.
- LINDE, SAMUEL BOGUMIL 1807–1814. *Słownik języka polskiego*. U autora, Warszawa.
- LKŽe. = *Lietuvių kalbos žodynas. (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas*. Vyr. red. NAKTINIENĖ, GERTRŪDA. Lietuvių kalbos institutas, Vilnius, 2005–. <http://www.lkz.lt>

⁹ A tanulmány 1. részében (425) tévesen GIRDENIS 1995-ként szerepel.

- MATULIONIENĖ, ELENA 2015. Baltijos regiono tautinio kostiumo kišenių ornamentika. *Res Humanitariae* 17: 187–220. <https://doi.org/10.15181/rh.v17i1.1157>
- MIELCKE, CHRISTIAN GOTTLIEB 1800. *Littauisch-deutsches und Deutsch-littauisches Wörter-Buch*, worinn das vom Pfarrer Ruhig zu Walterkehmen ehemals herausgegebene zwar zum Grunde gelegt, aber mit sehr vielen Wörtern, Redens-Arten und Sprüchwörtern zur Hälfte vermehret und verbessert worden von Christian Gottlieb Mielcke... Hartung, Königsberg, 1800.
- MIEŽINIS, MIKOLAS 1894. *Lietuviszkai-latviszkai-lenkiskzakai-rusiskzas žodynas*. M. Noveskis, Tilsit.
- MOLDOVAN 2011 = МОЛДОВАН, АЛЕКСАНДР 2011. К этимологии слова мент. *Русский язык в научном освещении* 22/2: 47–67.
- MP. = MORKUNAS JOKUBAS 1600. *Postilla Lietvviszka* Tātai est Izguldimas prastās Ewangeliju ant kožnos Nedelios ir Szwentes per wisus metus, kurios pāgal buda senā Bāznīcīzīoy Dievā est skāitomos Nu isz nauia su didziū perweizdeghimu est izduotā. Wilno
- NESSELMANN, GEORG HEINRICH FERDINAND 1851. *Wörterbuch der Littauischen Sprache*. Gebrüder Bornträger, Königsberg.
- PŽ. = KREGŽDYS, ROLANDAS, *Lietuvių kalbos polonizmų žodynas. Słownik polonizmów w języku litewskim*. Studia Etymologica Baltica 2. Lietuvių kalbos institutas, Vilnius, 2016.
- RAGAUŠKIENĖ, RAIMONDA 2008. Hungarians' Status in the Grand Duchy of Lithuania under the Rule of Jagiello and Stephen (sic!) Batora (1492–1586). Vengrai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje Aleksandro Jogailaičio ir Stepono Batora laikais (1492–1586 m.). *Istorija* 72: 21–31.
- ROSPOND, STANISŁAW 1979. *Gramatyka historyczna języka polskiego*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- RUHIG, PHILIPP 1747. *Littauisch-Deutsches und Deutsch-Littauisches Lexicon*. Hartung, Königsberg.
- SD. = *Dictionarium trium lingvarum, In usum Studiosae Iuventutis, Avctore... Constantino Szyrwid... Vilnae, 1620 k.*
- SEJL. = SMOCZYŃSKI, WOJCIECH, *Słownik etymologiczny języka litewskiego*. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius, 2007.
- SEJLe. = SMOCZYŃSKI, WOJCIECH 2007. *Słownik etymologiczny języka litewskiego*. <https://rromanes.org/pub/alii/Smoczy%C5%84ski%20W.%20S%C5%82ownik%20etymologiczny%20j%C4%99zyka%20litewskiego.pdf> (2019. 07. 23.)
- SJP. = *Słownik języka polskiego* 1–11. Red. WITOLD DOROSZEWSKI. Polska Akademia Nauk, Warszawa, 1958–1969.
- STACHOWSKI, MAREK 2002. Uwagi o wybranych etymologiach węgierskich w języku polskim. *Studia Slavica Hungarica* 47: 45–52.
- TÓTH, SZILÁRD 2003. Ungarisches im lettischen Wortschatz (mit besonderer Berücksichtigung des Wortes *tokajietis* 'Tokajer'). In: ABONYI RÉKA – JANURIK SZABOLCS – ZOLTÁN ANDRÁS szerk., *Miscellanea Corviniana. Köszöntőkönyv Hollós Attila 70. születésnapjára*. ELTE BTK Keleti Szlav és Balti Filológiai Tanszéke, Budapest. 236–243. <http://szlavintezet.elte.hu/publications/szerk.shtml>
- TÓTH SZILÁRD 2007. Ismét a lecsó-ról. *Magyar Nyelv* 103: 206–208.
- TÓTH SZILÁRD 2016a. Ещё раз к вопросу опосредованных венгеризмов латышского языка – латгальское *kuntuži*. *Via Latgalica* 8: 30–36.

- TOTH, SZILARD 2016b. Ungāru cilmes personvārdi latviešu valodā. In: N. n. szerk., *Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 143. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskā konference Sugasyvārdi un īpašvārdi valodā un valodniecībā. Tēzes. / International Scientific Conference Common Nouns and Proper Names in Language and Linguistics to commemorate the 143rd anniversary of academician Jānis Endzelīns. Abstracts.* Latvijas Universitāte, Rīga. 38–41. http://www.lulavi.lv/media/upload/tiny/files/Endzelins_abstracts_2016.pdf
- TOTH, SZILARD TIBOR 2018. Zu den ungarisch-lettischen Lehnbeziehungen: über die Varianten des lett. haiduks 'Heiduck; Bedienter, Söldner'. In: N. n. szerk., *Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 145. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskā konference Valoda daudzveidībā. Tēzes / International Scientific Conference Language in its Diversity to commemorate the 145th anniversary of the academician Jānis Endzelīns. / Abstracts: 22–23 February, 2018.* Latvijas Universitāte, Rīga. 58–60.
- VOSYLYTĖ, KLEMENTINA 1985. *Lietuvių kalbos palyginimų žodynas.* Mokslas, Vilnius.
- WOŁOSZ, ROBERT 1989. Wyrazy węgierskie w języku polskim I. *Studia Slavica Hungarica* 35: 215–317.
- WOŁOSZ, ROBERT 1991–1992. Wyrazy węgierskie w języku polskim II. *Studia Slavica Hungarica* 37: 3–27.
- ZOLTÁN ANDRÁS 1978. H. Leeming. Rola języka polskiego w rozwoju leksyki rosyjskiej do roku 1696. Wyrazy pochodzenia łacińskiego. (Polska Academia Nauk – Oddział w Krakowie. Prace Komisji Językoznawstwa nr 44). Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976. 118 strp. *Studia Slavica Hungarica* 24: 422–426.
- ZOLTÁN ANDRÁS 2001. A Litván Nagyfejedelemség kulturális és nyelvi helyzete. *Kisebbségkutatás* 10: 486–491.
- ZOLTÁN ANDRÁS 2006. Magyar szavak az ófehéroroszbán. In: MÁRTONFI ATTILA – PAPP KORNÉLIA – SLÍZ MARIANN szerk., *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére.* Argumentum, Budapest. 497–502.

Words of Hungarian origin in Lithuanian

The aim of this paper is to survey the stock of Lithuanian words of Hungarian origin. These lexemes made their way into Lithuanian mainly via Polish, or less often via German, Belorussian, or Russian, in the sixteenth to eighteenth centuries. Hungarian borrowings constitute well-defined thematic groups in Lithuanian. For instance, military terms related to the export of Hungarian military technology form a clear subset, as do words denoting agricultural products or manufactured goods transported from Hungarian territories to Poland or the Grand Duchy of Lithuania. Of these lexemes, merely a small number have become part of the present-day literary word stock of Lithuanian, most of them are historical relics or dialectal items. Furthermore, a marked change of their meaning in Lithuanian can also be observed in many cases.

Keywords: Lithuanian language, language contacts, lexical borrowings, loanwords of Hungarian origin, Grand Duchy of Lithuania.

LACZHÁZI ARANKA
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem